

Nevoia de adevăr în viață și în scris

Dimineața literară de la sediul „Realității Evreiești” l-a avut ca invitat special pe criticul literar Samuel Damian (Sami - pentru prieteni). Deși locuiește departe de țară (s-a stabilit înainte de '89 în Germania, unde a condus, între 1976-1995, Catedra de limba și literatura română la Seminarul de Romanistică al Universității din Heidelberg), România n-a încetat o clipă să-l preocupe literar și social. O stare de spirit amplificată de moderatorul discuțiilor, redactorul-șef al „R.E.”, fostul său coleg de la „Revista elevilor”, scriitorul Dorel Dorian. Sunt reacții afective și intelectuale ce se simt în (auto)judecata retrospectivă și în observațiile despre prezent.

S. Damian a trăit, ca toată generația sa, o lungă serie de dislocări ce i-au provocat chinuitoare prăbușiri sufletești. „Nostalgie față de anii '50?”, preia întrebarea colegului său de generație, luncând înspre confesiune. „Intram în viață sub semnul unor rătăcirii. Da, tinerețea acelor ani a plecat, dar nu pot avea nostalgie față de ceva care n-a fost adevărat și convingător peste timp”. Izbăvire, dreptate, împlinire... Iată lucruri pe care a crezut că le poate, atunci, atinge și care s-au dovedit a fi *fata morgana*. El și alții ca el au greșit drumul, pentru că totul se derula pe „fondul persecuțiilor din perioada fascistă” din adolescența abia încheiată. A crezut, și n-a fost singurul, că maladia antisemită va trece. N-a trecut. Dimpotrivă. A rămas în varii forme la adăpostul răstălmăcirii dreptului la liberă exprimare, după '90 încoace. E o observație subiacentă focalizând, într-un fel sau altul, decepții generale. „Nu-mi dădeam seama că se pregătește un alt totalitarism” - revine la momentul '50 S. Damian. Povestește despre discuțiile lungi cu Ov. S. Crohmălniceanu și Paul Georgescu, după moartea lui Stalin, când a avut „revelația erorii totale”; discuții care au avut darul să-l desferice dintr-o captivitate morală. Era, totuși, o răzvrătire în șoaptă, pentru că, „a doua zi, se practica aceeași schemă sterilă”; teroarea funcționa. A fost atât de

măcinat că trăiește un timp fals încât frământările i-au determinat o perioadă de „paralizie” a scrisului, pe care a reușit s-o depășească abia prin prelegerile de la lectoratul de literatură română de la Universitatea din Heidelberg. Avea să fie locul său de refugiu.

Nevoia de adevăr în viață și în scris avea să capete alte accente după '89, găsindu-și expresia în cărțile publicate în România, în ultimii 10-15 ani („Scufița roșie nu mai merge în pădure”, „Duelul invizibil”, „Replici din burta lupului”, „Pivnițe, mansarde, mai multe trepte”, „Aripile lui Icar” ș.a.) și, mai recent, în colaborarea la „Idei în dialog”. Este adept al principiului că oamenii de valoare, chiar dacă au avut rătăcirii ideologice, nu pot fi eliminați din cultură, după cum nu trebuie să le fie trecute sub tăcere rătăcirile. În același spirit, participanții la întâlnire au pus problema creatorului care-l dezmente pe ideolog sau, dimpotrivă, îi găsește coridoare subterane, metaforice de exprimare. Discuțiile au creionat câteva din componentele spirituale ale intelectualului evreo-român din generațiile care au parcurs o bună parte a vieții în secolul XX și a cărui tinerețe spirituală se vadește din profunzimea sa implicare în prezent. A rezultat că omul de cultură evreo-român a opus rezistență spirituală, în anii fascismului interbelic, împotriva discriminării rasiale. Că o face și acum, raportându-se la neoextremism, la noile fațete ale antisemitismului - negaționism, antisraelism -, ca și la antisemitismul cel mai perfid, marșând pe elogiul *total* al unor filosofi români importanți, dar care au împărțit, în anii interbelici, convingeri legionare; unii făcând *mea culpa*, în epoca postbelică, alții - nu. Una dintre măhnirile cele mai

Criticul literar
S. DAMIAN -
oaspete
al „Realității
Evreiești”

ministrul culturii din timpul dictaturii antonesciene, Ion Petrovici, care a făcut posibilă funcționarea „Barașum”-ului și a învățământului evreiesc în acei ani.

Solicitat să facă o schiță de portret a peisajului socio-cultural german actual, S. Damian afirma, între altele: „Povara Holocaustului apasă greu asupra Germaniei, însă sunt semne că nu mai suportă această apăsare. Un intelectual marcant ca Martin Walzer și-a asumat poziția sus-amintită. Acum se pune un mare accent - în presa scrisă și audio-vizuală, filme documentare, apariții editoriale - pe suferințele germanilor în timpul celui de-al doilea război mondial. Bombardarea Dresdei - iată un subiect pe care se bate mult monedă. E un mod de a spune «și noi am fost victime». Totuși, S. Damian a evitat referiri politice directe, încercând să se mențină în sfera esteticului.

A fost o întâlnire care a reconfirmat, pentru invitatul ei special, bucuria de a reveni la rădăcinile formației sale spirituale. Pentru fiecare dintre participanți - o experiență, o confruntare, un punct de pornire pentru noi modalități de a servi Binele și Frumosul.

IULIA DELEANU

ANDREI
OIȘTEANU
decorat
de
președintele
Italiai

Recent, ambasadorul Italiei în România, Daniele Mancini, i-a înmănat lui Andrei Oișteanu distincția „Ordine della Solidarietà Italiana” din partea Președintelui Republicii Italiene, Carlo Azeglio Ciampi. Este cea mai înaltă decorație ce se acordă non-italienilor. În motivația acordării acestei prestigioase

distincții se spune, printre altele: „Domnul profesor Andrei Oișteanu predă la Universitatea din București și desfășoară o intensă activitate științifică. El este membru al Fundației pentru o Societate Deschisă („George Soros”), membru în consiliul editorial al prestigioasei reviste „22”, membru al Uniunii Internaționale a Științelor Antropologice și Etnologice (Londra), precum și membru în alte importante asociații având ca obiect de

studiu antropologia, istoria religiilor și studiile orientale. În cariera sa de scriitor a beneficiat de multe premii. Un punct de referință constant în activitatea sa de intelectual a fost angajarea deplină în apărarea drepturilor omului și lupta împotriva antisemitismului și a altor forme de rasism, teme pe care Italia le-a încorporat în legislație, în baza căreia a aderat la *Task Force International* pentru studierea Holocaustului. În lumina celor de mai sus, se acordă profesorului Andrei Oișteanu decorația «Stella della Solidarietà Italiana» în grad de «Comandor».

Calitatea publicației arădene „Shalom”, ajunsă la nr. 8, este în vizibilă ascensiune. Pe prima pagină este semnalată prezența Marelui Rabin Menachem Hacohen în comunitatea

ȘALOM
revistei
„Shalom”

din Arad, apoi Gh. Schwartz semnează un bine întocmit articol „Dreyfus 100” (la un secol de la achitarea militarului evreu din armata franceză). *Ionel Schlesinger*, „motorul” „Shalom”-ului, scrie despre „Democrația handicapată vs intoleranța criminală”. *Tiberiu Roth*, președintele Asociației Sioniste din România, acordă un interviu în care face un istoric al sionismului în România, mai vechi decât sionismul marcat de Congresul de la Basel, noua Asociație fiind fondată în 2001 și recunoscută de WZO. Despre A.L. Zissu scrie Alexandru Kohn (40 de ani de la moartea sa se vor comemora în septembrie a.c.). Ultima pagină este destinată unei destinderi inteligente cu maxime de Ștefan Cazimir și diverse anecdote. Bravo, „Shalom”! (B.M.M.)

HILDE DOMIN - receptivitatea față de durere

Am urcat de câteva ori pe lungile serpentine din jurul castelului, deasupra Heidelbergului, spre domiciliul poetei. Mă simțeam onorat că îmi acordă prietenia, și puteam să ascult sfaturile perspicace și cumpănite pe care le împărțea cu generozitate. La 96 ani, Hilde Domin era socotită o zeiță protectoare a orașului, un simbol al înțelepciunii și al toleranței. În timpul lui Hitler, izgonită în exil, ca evreică, trăise în Republica Dominicană. S-a întors după cataclism, fiind primită cu multă ospitalitate la Heidelberg, cetate a cărții și a conviețuirii. Poeziile ei scurte, extrem de clare, apodictice nu erau numai melodioase, dar adoptau și un ton profetic, pornind explicit de la inspirația biblice. Marcel Reich-Ranicki, poreclit „papă al criticii”, o înscrie în lirica germană pe filiera mai lămurită, rațională, ancorată în realitatea terestră, reprezentată de Schiller, Heine, Brecht, spre deosebire de traectoria opusă, sacrală, în hlamidă preotească înălțată spre cer, ilustrată de Hölderlin, Stefan George, Paul Celan. Bipolaritatea în artă se curma la un punct de intersecție, pe care-l definea olimpien Goethe [...]. Am suit pe drumul anevoios ca să-i solicit colaborarea în legătură cu o reacție posibilă la unele semne de irascibilitate în publicistica germană. S-au semnalat voci care nu mai îndurau căința și autoflagelarea, voiau să scuture din memorie răul ce s-a abătut asupra țării în epoca nazistă. În contact cu astfel de răbufniri, antena sensibilă a poetei intra în stare de alertă. Hilde Domin nu deținea doar o experiență de surghiun, umblând până în depărtări cu cortul în spinare, ea avea în substratul genetic o înclinație spre compasiune și solidaritate. Am admirat felul calm, neprecipitat în care analiza deraierile, corectând cu tact și lacunele mele de informație și de interpretare, preocupată să netezească asperitățile, să unească.

Vestea că a murit în februarie 2006 m-a surprins. Se încăpățâna să fie în mișcare, să circule prin târg, împinsă de un duh al curiozității, dar și de nevoia de a ajuta. În urma unui accident stupid în Piața Bismarck, a fost internată într-o clinică și, după o operație, nu s-a mai trezit din narcoză.

S. DAMIAN

Continuare în pag. 13

Impactul
poeziei
Hildei
Domin

„Se știe - notează undeva Hilde Domin - că istoria omenirii începe cu un fratricid, din invidie”. Cum spunea Nelly Sachs: „Cain, frate fără frate!”... Acest poem faimos, scris de Hilde Domin, are povestea lui și ocupă în opera autoarei un loc aparte, precum *Guernica* în opera lui Picasso ori *Tangoul morții* (de fapt, *Todesfuge*) în opera lui Celan, cu deosebirea că oferă omului o a doua șansă. Recitate ori cântate la mitinguri, dar mai ales în închisori (însăși poeta rostea poemul în fața condamnaților), versurile acestea au cunoscut o carieră fulminantă, au mișcat inimile și au pus pe gânduri omul. Ultimele versuri au fost adăugate ulterior, poeta fiind sub impresia puternică a cuceririlor științifice și tehnice ale omului, care oricând se pot reîntoarce împotriva creatorului lor, atunci când acesta este lipsit de înțelepciune și de etică. Criminalii, condamnați la ani grei de temniță, au învățat pe de rost poemul lui Hilde Domin, ca pe un psalm, ca pe o rugă, cerându-i lui Abel iertare și sperând într-o a doua șansă. Un fel de reinterpretare a mitului, ca și cum am putea acționa asupra trecutului, fiind de fapt vizat viitorul omenirii, însăși supraviețuirea noastră.

Traducere și prezentare: dr. VOLIA KÖNIG-GOLDSTEIN

HILDE DOMIN

Ridică-te Abel!

Ridică-te Abel
piesa trebuie jucată din nou zilnic și din nou doar trebuie să existe un răspuns. Dacă nu te ridici Abel cum ar putea vreodată să se schimbe acest singur răspuns important? Cum ar putea acest singur răspuns important cândva să se schimbe? Putem închide toate bisericile putem abolii toate legile în toate limbile pământului. Numai dacă te ridici și anulezi acest răspuns dintâi - greșit la această unică întrebare care contează. Ridică-te Abel ca să spună Cain ca să poată spune: Eu sunt paznicul tău, frate, cum să nu fiu eu paznicul tău? Ridică-te zilnic ca noi să avem în fața noastră acest Da! Eu sunt aici. Eu, fratele tău. Să nu le mai fie frică fiilor lui Abel, căci Cain nu o să mai devină Cain. Eu, care scriu aceasta, sunt un copil al lui Abel și mi-e teamă de Răspuns; în așteptarea răspunsului mi se taie respirația. Abel, ridică-te, ca între noi toți începutul să fie altul. Focurile ce ard, focul ce arde pe pământ trebuie să fie focul lui Abel, iar cozile rachetelor - focurile lui Abel.

Salonul literar R.E.

Data de 21 martie a fost declarată de UNESCO drept **ZIUA INTERNAȚIONALĂ A POEZIEI**. Salonul literar din 22 martie a.c. a fost dedicat acestui eveniment, nu înainte de a păstra un moment de reculegere pentru prietenul nostru Arnold Leinweber z.l., plecat dintre noi în primele zile ale lunii martie. Am ascultat versuri ale celui dispărut, apoi poeme de dragoste ale *Doinei Chilargi*, poezie și „minidramaturgie” satirică de *Toma Hirth*, un poem prosionist, frumos al lui *Arnold Weisenberg*, astro-poezie și poeme evocatoare de *Zigu Tauberg*, trei poeme de *Boris Marian*. Revelația serii au fost cântecele lui *Gabriel Mustăță-Finkelstein*, care a devenit oaspetele și prietenul constant al Salonului. O seară de poezie și muzică încântătoare, cum au recunoscut și cei care nu au îndrăznit să-și citească producțiile: *Emmanuel Reicher*, *C. Benone*, *Alexandrina* ș.a.

După *Salonul „policolor”* din martie, am reluat experiența și în această lună, oferind mai multor participanți posibilitatea să-și citească producțiile. Astfel: *Doina Chilargi* a citit poeme de dragoste, *Țicu Goldstein* - în gen „haiku” (pregătește un volum), *C. Benone* - un poem despre Ziua Independenței Israelului, *Arnold Weisenberg* - un „poem-invectivă” despre suferințele evreilor, *Felicia Mohr* - proză dintr-un viitor volum, *Emanuel Reicher* a împărțit din impresii sale pariziene, *Zigu Tauberg* a prezentat macheta „Semnalului C.E.B.”, noua publicație a obștii bucureștene, ca și astro-poeme, iar *B. Marian* l-a evocat pe Horia Gane, de la nașterea căruia s-au împlinit, la 10 aprilie a.c., 70 de ani. Pe data de 14 mai a.c., se preconizează, la Clubul C.E.B., o întâlnire cu artiștii Operei Române.

BORIS MEHR